

Upravljanje otpadom

U 2020. godini, koja je bila godina pandemije COVID-19, fokus Republike Srbije je bio na merama zaštite zdravlja građana i prevenciji širenja zaraze. Generisane su velike količine otpadnih maski i rukavica kao i ambalaža raznih sredstava za dezinfekciju. Vlada nije usvojila nijedan pravni akt koji bi regulisao adekvatno odlaganje ovih vrsta otpada.

S obzirom na povećan broj zaraženih i obolelih, bilo je potrebno razmotriti tokove otpada koji će nastati u narednom periodu, kao i kapacitete i mogućnosti za tretman istih kako ne bi došlo do ugrožavanja zdravlja ljudi, zaposlenih u zdravstvenim ustanovama i privremenim smeštajnim objektima za prihvatanje pacijenata s blažom kliničkom slikom, ali i ugrožavanja životne sredine. (MZŽS, 2020a)

S medicinskim otpadom nastalim u zdravstvenim ustanovama mora se postupiti u skladu sa odredbama Zakona o upravljanju otpadom („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 14/2016, 95/2018 – dr. zakon) i u skladu s Pravilnikom o upravljanju medicinskim otpadom („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 48/2019) i Pravilnikom o načinu i postupku upravljanja farmaceutskim otpadom („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 48/2019).

Sav otpad koji nastaje od pacijenata koji su zaraženi korona virusom je infektivni medicinski otpad (indeksni broj otpada 18 01 01/18 01 03*), odnosno opasan otpad, te se kao takav mora tretirati pre odlaganja (sterilisati i samleti). SARS-CoV-2 spada u grupu B infektivnih materija, što praktično znači da se vodi kao UN3291, kao i da se sa otpadom kontaminiranim ovim virusom postupa kao sa ostalim medicinskim otpadom, uz dodatni oprez. Pod dodatnim oprezom se podrazumevaju posebne mere prilikom: pakovanja, skladištenja, sakupljanja, transporta i tretmana. (IZŽS, 2021).

Tokom vandredne situacije nastale su i velike količine komunalnog otpada. Ljudi su bili u kućama i imali su vremena da sređuju tavane i podrum. U nekim opštinama je količina smeća za ta dva meseca porasla za 20%.

Godišnji izveštaj za prethodnu godinu dostavlja se Agenciji za zaštitu životne sredine do 31. marta tekuće godine. Zato se u izveštaju nalaze podaci za 2019. godinu i deo za 2020. godinu. Imajući u vidu da je u Republici Srbiji dana 15. 3. 2020. godine doneta Odluka o proglašenju vanrednog stanja („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 29 od 15. marta 2020) zbog proglašenja epidemije COVID-19, rok za dostavljanje podataka u informacioni sistem Agencije produžen je do 15. 6. 2020. godine. (AZŽS, 2020a)

Broj izveštaja u periodu 2013–2018. godine je povećan za 56%, dok je u 2019. godini u odnosu na prošlu godinu neznatno smanjen. Blago se povećao broj izveštaja koje dostavljaju operateri za upravljanje otpadom, dok se smanjio broj izveštaja proizvođača otpada.

Ukupna količina stvorenog otpada tokom 2019. godine je malo manja od 12.000.000 tona. Količine su neznatno povećane u odnosu na 2018. godinu usled blago povećane količine otpada nastalog u procesu građenja i rušenja, u postrojenjima za obradu otpada i komunalnog otpada.

Udeo opasnog otpada u periodu 2011–2019. godine kretao se od 0,6% do 1,3% u odnosu na ukupni proizvedeni otpad. U 2019. godini udeo opasnog otpada u ukupnoj količini otpada je iznosio 0,7%.

Količina odloženog komunalnog otpada u 2019. godini je porasla za oko 60.000 tona u odnosu na 2018. godinu. I dalje se velike količine otpada odlažu na nesanitarnim deponijama.

Na osnovu podataka koje su do avgusta 2019. godine dostavila 342 operatera koji imaju dozvolu za ponovno iskorišćenje otpada, u toku 2019. godine je podvrgnuto tretmanu 2,27 miliona tona otpada. Od ukupne količine prerađenog otpada najviše je zastupljena neprerađena šljaka iz termičkih procesa, zatim otpadno gvožđe i papirna i kartonska ambalaža. Od otpada koji je po karakteru opasan značajne količine predstavljaju električna i elektronska oprema, olovne baterije, otpadna ulja i otpad koji sadrži ulja. (AZŽS, 2020a).

Preduzeća koja vrše tretman opasnog otpada prijavila su da su različitim operacijama tokom 2019. godine podvrgla tretmanu ponovnog iskorišćenja 90.234 tona opasnog otpada. Od toga značajne količine predstavljaju električna

i elektronska oprema, olovne baterije, otpadna ulja i otpad koji sadrži ulja. (AZŽS, 2020a).

U 2019. godini odloženo je nešto više od 2.000.000 tona otpada, od čega je 14.000 tona opasnog otpada.

Iz Republike Srbije je u toku 2019. godine izvezeno 415.790 tona otpada, od čega 17.273 tona ima karakter opasnog i 398.517 tona neopasnog otpada. Više od polovine izvezenog otpada čine metali, od čega su najviše zastupljeni metali koji sadrže gvožđe. Značajne količine izvezenog otpada predstavlja otpadni papir i karton, kao i ambalaža od papira, šljaka iz peći od livenja gvozdених odlivaka i staklena ambalaža. Izvoz opasnog otpada pretežno čine olovne baterije i akumulatori. Uvezeno je 227.998 tona otpada, od čega 5.958 tona ima karakter opasnog i 222.040 tona otpada koji je po karakteru neopasan. Približno 60% količine otpada koji je uvezen predstavlja otpad od papirne i kartonske ambalaže. (AZŽS, 2020a)

Registar izdatih dozvola za upravljanje otpadom krajem jula 2019. godine sadrži 2.064 važeće dozvole. Broj dozvola je smanjen u odnosu na isti period 2016. i 2017. godine. Registar izdatih dozvola za upravljanje otpadom početkom avgusta 2020. godine sadrži 2.360 važećih dozvola, što je neznatno više u odnosu na isti period prethodne godine. (AZŽS, 2020a)

Tokom 2016. godine u okviru Nacionalnog registra izvora zagađivanja napravljen je i Registar oduzetih dozvola za upravljanje otpadom. Do kraja avgusta 2020. godine evidentirano je ukupno 117 oduzetih dozvola.

Strateški i zakonodavni okvir

Zakonom o upravljanju otpadom, članom 75. Izveštavanje definisano je da proizvođač, vlasnik i/ili drugi držalac otpada dužan da vodi i čuva dnevnu evidenciju o otpadu i dostavlja redovni izveštaj Agenciji za zaštitu životne sredine. U 2020. godini donet je novi pravilnik:

- Pravilnik o obrascu dnevne evidencije i godišnjeg izveštaja otpada sa uputstvima za njihovo popunjavanje („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 7 od 29. januara 2020).

Ovim pravilnikom se propisuje obrazac vođenja dnevne evidencije o otpadu, kao i obrazac i rokovi dostavljanja izveštaja o otpadu i uputstvo za njihovo popunjavanje.

Na osnovu člana 75. stav 18. tačka 2) Zakona o upravljanju otpadom („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 36/09, 88/10, 14/16 i 95/18 – dr. zakon), Ministar zaštite životne sredine doneo je:

- Pravilnik o metodologiji za prikupljanje podataka o sastavu i količinama komunalnog otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 14 od 21. februara 2020).

Ovim pravilnikom propisuje se metodologija za prikupljanje podataka o sastavu i količinama komunalnog otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave.

Na osnovu člana 16. stav 4. Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 36/09 i 95/18 – dr. zakon) i člana 42. stav 1. Zakona o Vladi („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 55/05, 71/05 – ispravka, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – US, 72/12, 7/14 – US, 44/14 i 30/18 – dr. zakon), Vlada je donela:

- Uredbu o utvrđivanju Plana smanjenja ambalažnog otpada za period od 2020. do 2024. godine („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 81 od 5. juna 2020).

Ovom uredbom se utvrđuje Plan smanjenja ambalažnog otpada za period od 2020. do 2024. godine.

Na osnovu člana 2. Uredbe o visini i uslovima za dodelu podsticajnih sredstava („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 1/2019) donosi se:

- Pravilnik o usklađenim iznosima podsticajnih sredstava za ponovnu upotrebu, reciklažu i korišćenje određenih vrsta otpada („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 49/2020), kojim se utvrđuju usklađeni iznosi podsticajnih sredstava.

Navedenim Pravilnikom nisu definisani podsticaji za operatere za ponovnu upotrebu/reciklažu/korišćenje otpadnih prenosivih (kućnih) baterija iako ovaj tok spada u posebne tokove otpada.

Tvining projektom *Podrška Evropske unije razvoju strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom* izrađeni su sledeći planski dokumenti na nivou Vlade Republike Srbije:

- Strategija upravljanja otpadom za period od 2019. do 2024. godine i
- Program prevencije otpada.

Nova Strategija upravljanja otpadom još uvek nije doneta, a planirana je za period od pet godina (2019–2024) i stavlja fokus na prelazak s koncepta regionalnog sanitarnog deponovanja na model regionalnog centra upravljanja otpadom, što znači odvojeno: sakupljanje, separaciju i reciklažu.

Program prevencije otpada se bazira na principu prevencije stvaranja otpada i on nije zakonska obaveza. Svrha programa je da se posle analize trenutnog stanja u oblasti prevencije otpada u Srbiji i prednosti mera opisanih u Okvirnoj direktivi EU o otpadu, utvrde ciljevi i prioritetne oblasti programa, mere za njegovo sprovođenje za period 2020–2025. godine, kao i kvantitativni kriterijumi ili indikatori za procenu programa.

Sprovođenje propisa

Zakonom o upravljanju otpadom („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 14/2016, 95/2018 – dr. zakon), član 75. regulisana je obaveza proizvođača i vlasnika otpada da vodi i čuva dnevnu evidenciju o otpadu i dostavlja redovni godišnji izveštaj Agenciji za zaštitu životne sredine, do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu. Godišnji izveštaj o otpadu se popunjava i dostavlja elektronski, putem aplikacije koja je dostupna na sajtu Agencije. Na osnovu Pravilnika o obrascu dnevne evidencije i godišnjeg izveštaja o otpadu sa uputstvom za njegovo popunjavanje („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 7/2020), svi proizvođači otpada i svi subjekti upravljanja otpadom, kao i oni koji stavljaju u promet ambalažu i proizvode koji posle upotrebe postaju posebni tokovi otpada, imaju obavezu dostavljanja godišnjih izveštaja (AZŽS, 2020a).

Tokom 2018. i 2019. godine obavezu dostavljanja podatka na ovom obrascu imala su preduzeća koja spadaju u grupu sakupljača ili dugih vlasnika otpada koji nisu: proizvođači otpada, operateri na deponiji, operateri za ponovno iskorišćenje otpada, uvoznici ili izvoznici otpada, ali pošto je 2020. godine donet novi Pravilnik o obrascu dnevne evidencije i godišnjeg izveštaja o otpadu sa uputstvom za njegovo popunjavanje („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 7/2020) sva preduzeća koja se bave upravljanjem otpadom imaju obavezu da popunjavaju obrazac DEO6.

U skladu s Pravilnikom o metodologiji za prikupljanje podataka o sastavu i količinama komunalnog otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 61/2010, 14/2020) lokalne samouprave imaju obavezu da četiri puta godišnje urade analize količina i sastava komunalnog otpada na svojoj teritoriji.

Podatke o komunalnom otpadu dostavljaju javno-komunalna preduzeća ili druga preduzeća koja imaju ugovor s lokalnom samoupravom za obavljanje

tih delatnosti. Za 2019. godinu je na KOM1 obrascu pristiglo 109 izveštaja o komunalnom otpadu (AZŽS, 2020a).

U skladu sa članom 4. Zakona o upravljanju otpadom propisana je obaveza jedinica lokalne samouprave da izrade popis neuređenih deponija na svom području i izrade projekte sanacije i rekultivacije za postojeće nesantitarne deponije – smetlišta, u skladu sa zakonom.

Prema podacima dobijenim od 144 jedinice lokalnih samouprava, na njihovoj teritoriji JKP organizovano odlažu otpad na 137 nesantitarnih deponija (smetlišta) lociranih na 111 opština. To su uglavnom deponije za koje je u skladu sa Strategijom o upravljanju otpadom predviđeno saniranje i zatvaranje. Od ukupnog broja deponija prijavljeno je da se njih 30 trajno zatvara, dok se ostalih 107 i dalje koristi. Od ukupnog broja nesantitarnih deponija, na 42 se otpad odlaže bez ikakve kontrole, na 57 nesantitarnih deponija vrši se razvrstavanje otpada, na 28 otpad se odlaže sloj po sloj, dok je na devet prijavljeno odlaganje po kasetama. Dvadeset jedna deponija se ne prekriva inertnim materijalom, dok se ostale prekrivaju u celini ili delimično (AZŽS, 2020a).

U poplavnom području se nalazi 29 nesantitarnih deponija.

Na 61 deponiji se ne vodi nikakva evidencija prijema otpada, na ostalih 65 se vodi evidencija. Za 88 deponija je izrađen projekat sanacije, zatvaranja i rekultivacije, od čega se na 41 deponiji u celini ili delimično izvode radovi prema projektu. Za 58 deponija je potrebna izrada novog ili ažuriranje postojećeg projekta sanacije (AZŽS, 2020a).

Na divlja smetlišta, van kontrole opštinskih javnih komunalnih preduzeća, baca se oko 20% generisanog komunalnog otpada u Srbiji.

Podatke o divljim deponijama je dostavila 131 jedinica lokalne samouprave i izvestilo o postojanju ukupno 2.305 divljih deponija u Republici Srbiji. Čišćenje prostora divljih deponija u 2019. godini na 1.396 lokacija nije izvršeno nijednom.

Članom 5. Zakona o upravljanju otpadom („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/09, 88/10, 14/16 i 95/2018 – dr. zakon) definisani su posebni tokovi otpada koji predstavljaju kretanja otpada (istrošenih baterija i akumulatora, otpadnog

ulja, otpadnih guma, otpada od električnih i elektronskih proizvoda, otpadnih vozila i drugog otpada) od mesta nastajanja, preko sakupljanja, transporta i tretmana, do odlaganja na deponiju. Istim Zakonom u poglavlju 7. Upravljanje posebnim tokovima otpada u članovima od 47. do 58. propisana je obaveza upravljanja pojedinim posebnim tokovima otpada, kao i obaveza izveštavanja vlasnika ovih vrsta otpada i dostavljanja odgovarajućih podataka Agenciji za zaštitu životne sredine (u daljem tekstu – Agencija). Članom 75. regulisan je postupak izveštavanja.

Do zakonski propisanog roka (31. mart) za izveštajnu 2019. godinu posebne tokove otpada prijavilo je 5.058 preduzeća.

Izveštajem Agencije za zaštitu životne sredine obuhvaćene su sledeće grupe proizvoda koji posle upotrebe postaju posebni tokovi otpada:

- gume,
- baterije ili akumulatori,
- ulja,
- električni i elektronski proizvodi,
- vozila.

Početakom jula 2020. godine poslata su 3.734 obaveštenja preduzećima koja nisu dostavila godišnji izveštaj kao informaciju o njihovim obavezama dostavljanja podataka o uvezenim/proizvedenim proizvodima koji posle upotrebe postaju posebni tokovi otpada (AZŽS, 2020c).

U Republici Srbiji ne postoji sistem redovnog sakupljanja prenosivih baterija i akumulatora, niti postoje objekti za sortiranje i privremeno skladištenje istrošenih baterija i akumulatora. Iako zakonska regulativa propisuje odgovarajuće skladištenje i obavezu izvoza opasnog otpada u roku od godinu dana, najveća količina prenosivih (kućnih) baterija odlaže se bez posebnog tretmana. Značajan problem u Republici Srbiji kada su u pitanju prenosive baterije predstavlja činjenica da postoji samo jedna kompanija koja se bavi izvozom ovog toka otpada

(za reciklažu), dok ne postoji organizovan sistem sakupljanja i odlaganja, niti podsticaji od strane države.

Zakonom o upravljanju otpadom nije regulisan i definisan osnov za donošenje Pravilnika po kom bi se postupalo s biorazgradivim kuhinjskim otpadom koji nastaje obavljanjem delatnosti pripremanja i posluživanja hrane, kao i drugih delatnosti čijim obavljanjem stalno ili povremeno nastaje otpad od hrane, odnosno hrana koja je neupotrebljiva za svrhu za koju je prvobitno bila namenjena. U skladu s navedenim, ne postoji primarna separacija gorenavedenog otpada, te se ne može implementirati tematska strategija EU o prevenciji i reciklaži otpada čiji je cilj korišćenje otpada kao resursa, pre svega za dobijanje sekundarnih sirovina i energije, što je i jedan od ključeva cirkularne ekonomije. Takođe, Direktivom Saveta 2008/98/EC o otpadu predviđeno je donošenje posebnih mera za sprečavanje nastanka otpada od hrane (NALED, 2021).

Dozvolu za upravljanje ambalažnim otpadom ima sedam operatera: SEKOPAK, EKOSTAR PAK, DELTA-PAK, CENEKS, TEHNO EKO PAK, EKOPAK SISTEM i UNI EKO PAK. U 2019. godini, ovih sedam operatera je vršilo upravljanje ambalažnim otpadom za 1.935 pravnih lica ili preduzetnika koja stavljaju proizvode u ambalaži na tržište naše zemlje (AZŽS, 2020b).

Prema svim raspoloživim podacima, ukupna količina ambalaže stavljene na tržište Republike Srbije u 2019. godini iznosi 371.510,9 t. Količina ponovno iskorišćenog ambalažnog otpada prijavljena od strane operatera je 228.546,4 t. Od ove količine na reciklažu je predato 218.662,6 t ambalažnog otpada (AZŽS, 2020b).

Prema podacima koji su dostavljeni Agenciji do 14. jula 2020. godine, ukupna količina ambalaže stavljene na tržište Republike Srbije iznosi 371.510,9 t (AZŽS, 2020b).

Na osnovu Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara ne postoji više obaveza izveštavanja i plaćanja naknade za proizvode koji sadrže azbest.

Zakonom o naknadama za korišćenje javnih dobara propisano je da se za ulja izveštava samo u kilogramima.

Farmaceutski otpad

Član 5. Zakona o upravljanju otpadom, definiše farmaceutski otpad kao: „sve lekove, uključujući i primarnu ambalažu, kao i sav pribor korišćen za njihovu primenu koji se nalaze kod pravnog lica, odnosno preduzetnika koji se bavi delatnošću zdravstvene zaštite ljudi i životinja, a koji su postali neupotrebljivi zbog isteka roka upotrebe, neispravnosti u pogledu njihovog propisanog kvaliteta, kontaminirane ambalaže, prolivanja, rasipanja, koji su pripremljeni, pa neupotrebljeni, vraćeni od krajnjih korisnika ili se ne mogu koristiti iz drugih razloga, kao i farmaceutski otpad iz proizvodnje lekova i prometa lekova na veliko i malo i izrade galenskih, odnosno magistralnih lekova i drugi farmaceutski otpad“ (IZŽS, 2020).

Kada je u pitanju farmaceutski otpad koji generišu građani, u praksi se sa ovom vrstom otpada uglavnom postupa kao sa opasnim farmaceutskim otpadom, iako je poznato da ne predstavljaju svi lekovi koji se mogu naći u domaćinstvu opasnost po zdravlje čoveka ili životnu sredinu i ne pripadaju drugoj grupi, odnosno opasnom otpadu. Naime, Pravilnikom o kategorijama, ispitivanju i klasifikaciji otpada, u sistemu karakterizacije, otpad od citotoksičnih i citostatičkih lekova klasifikuju se indeksnim brojem 180108* koji spada u grupu opasnog otpada, dok se indeksnim brojem 180109 obeležavaju lekovi drugačiji od onih prethodno navedenih i oni pripadaju grupi neopasnog otpada (IZŽS, 2020).

Zakonom o naknadama za korišćenja javnih dobara („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 95/2018, 49/2019, 86/2019 – usklađeni din izn, 156/2020 – usklađeni din izn, 15/2021 – dopuna usklađenih din izn) definisano je da lekovi koji posle isteklog roka ostaju u posedu i sakupljaju se od građana predstavljaju poseban tok otpada i kao takvi zahtevaju posebne postupke i mogućnosti odlaganja. Pre donošenja ovog zakona, Uredba o proizvodima koji posle upotrebe postaju poseban tok otpada, kao takve nije prepoznala lekove kojima je istekao rok trajanja, a ostali su u posedu građana. S donošenjem Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara 2018. godine, pojedine odredbe ove uredbe su prestale da važe, a one koje su preostale obavezuju proizvođače i uvoznike lekova da vode dnevnu evidenciju o količini i vrsti proizvedenih i uvezenih proizvoda koji posle upotrebe postaju posebni tokovi otpada, vode godišnji izveštaj, kao i da o tome izveštavaju

Agenciju za zaštitu životne sredine najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu (IZŽS, 2020).

Obaveze aktera u procesu zbrinjavanja farmaceutskog otpada od građana bliže su određene članom 56. Zakona o upravljanju otpadom, a posebno Pravilnikom o načinu i postupku upravljanja farmaceutskim otpadom. Zbog nemogućnosti utvrđivanja porekla ovakvog otpada, gotovo sa svim lekovima koje apoteke preuzmu od građana postupaće se kao sa opasnim otpadom.

Pitanje pokrivanja troškova upravljanja farmaceutskim otpadom propisano je članom 56b. Zakona o upravljanju otpadom koji predviđa da troškove upravljanja, odnosno izvoza farmaceutskog otpada sakupljenog od građana snosi proizvođač i/ili uvoznik koji stavlja farmaceutske proizvode na tržište Republike Srbije. Visina ove naknada utvrđuje se proporcionalno učešću u masi plasmana proizvoda na tržište Republike Srbije, a na osnovu evidencije koju vodi Agencija za lekove i medicinska sredstva.

Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara određuje osnovicu naknade kao količinu proizvedenih, odnosno uvezenih lekova izraženih u kilogramima (kg), dok je visina naknade za sakupljene lekove od građana 242 din/kg (IZŽS, 2020).

Postojeći propisi nisu u dovoljnoj meri definisali problem sakupljanja farmaceutskog otpada od građana, niti su uspostavili jasan i u praksi primenljiv sistem za njegovo adekvatno zbrinjavanje. Donošenje Pravilnika o upravljanju farmaceutskim otpadom 2019. godine nije donelo očekivanu suštinsku promenu, iako je njegovim donošenjem najavljivano uspostavljanje efikasnog rešenja. Naprotiv, ostala su nejasna rešenja koja su u praksi teško sprovodljiva, a postojeći propisi nisu uspostavili ni osnovu za primenu načela odgovornosti proizvođača, niti omogućili jednostavan i realan mehanizam za pokrivanje troškova: prikupljanja, skladištenja, transporta i zbrinjavanja farmaceutskog otpada od građana (IZŽS, 2020).

Ovakvo stanje uzrokovalo je da se u Novom Sadu u malom broju apotekarskih jedinica, u odnosu na ukupan broj apoteka, prikuplja farmaceutski otpad od građana. Apoteke koje prikupljaju farmaceutski otpad od građana

nisu zainteresovane da ovu aktivnost promovišu, jer trošak zbrinjavanja prikupljenog farmaceutskog otpada od građana plaćaju iz sopstvenih sredstava, umanjujući na taj način svoj profit. Benefit od ovakvog stanja imaju uvoznici i proizvođači lekova koji nemaju troškove za zbrinjavanje farmaceutskog otpada od građana iako to propisi nalažu, a glavnu štetu trpi životna sredina i zdravlje ljudi koji su izloženi štetnim materijama iz neadekvatno odloženog farmaceutskog otpada (IZŽS, 2020).

Finasiranje

Ministarstvo zaštite životne sredine je od 1. aprila 2019. godine do 31. januara 2020. godine otvorilo Javni konkurs za ponovnu upotrebu i iskorišćavanje otpada kao sekundarne sirovine, za dobijanje energije ili za proizvodnju kesa tregerica za višekratnu upotrebu. Odluka o dodeli podsticajnih sredstava po ovom javnom konkursu doneta je 4. maja 2020. godine. Usled epidemiološke situacije, a nakon donošenja Zakona o potvrđivanju uredbi donetih za vreme vanrednog stanja i Uredbe o izmeni opštih prihoda, rashoda i izdataka budžeta Republike Srbije za 2020. godinu radi otklanjanja štetnih posledica usled bolesti pandemije COVID-19, sredstva koja su prvobitno budžetom za 2020. godinu bila namenjena za reciklažnu industriju smanjena su sa 3,5 milijardi dinara na 2,6 milijardi dinara. Ovo je ujedno i ukupan iznos koji se ovim konkursom i potpisanim ugovorima dodeljuje reciklerima (MZŽS, 2020b).

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Unaprediti sistem za kontrolu upravljanja otpadom, s posebnim akcentom na kretanje i odlaganje otpada.
- 2.** Nastaviti razvijanje partnerstva s civilnim sektorom.
- 3.** Obustaviti sve aktivnosti u vezi sa izmenom i dopunom Zakona o upravljanju otpadom kojim bi se legalizovao uvoz otpada za potrebe koprosesuiranja i njegovog korišćenja kao alternativnog goriva.
- 4.** Unaprediti pravni okvir kako bi se omogućila efikasna primena principa produžene odgovornosti i načela „zagađivač plaća“.
- 5.** Uraditi reviziju regionalnih planova i Nacionalne strategije upravljanja otpadom kojima će se nastaviti paralelno sa implementacijom infrastrukturnih projekata izgradnje deponija.
- 6.** Usvojiti strategiju upravljanja otpadnim muljem u Srbiji.
- 7.** Unaprediti zakonski okvir radi konačnog zatvaranja nesantitarnih deponija.
- 8.** Usvojiti Nacrt plana prevencije nastajanja otpada.
- 9.** Uvesti obavezu monitoringa na svim deponijama na dioksin i furan.
- 10.** Uključiti industriju u primenu cirkularne ekonomiju.
- 11.** Zbog prirode i dužine trajanja pandemije COVID-19 propisati da otpad iz zdravstvene zaštite ima poseban obrazac u Nacionalnom registru izvora zagađivanja.
- 12.** Neophodno je usvojiti pravilnik kojim će se fizičkim licima omogućiti da operaterima lakše predaju opasan otpad.

Sprovođenje propisa

- 13.** Stvoriti ekonomski model koji će motivisati lokalne samouprave da otpad odlažu na sanitarne deponije i da ubrzaju proces zatvaranja i sanacije deponija – smetlišta.
- 14.** Obezbediti preduslove za primenu principa hijerarhije upravljanja otpadom, sa akcentom na prevenciji nastajanja otpada, ponovnoj upotrebi i reciklaži otpada.
- 15.** Uvesti sistemski monitoring vode i vazduha na nesanitarnim deponijama i osigurati sistem javnog izveštavanja o emisijama deponijskog gasa s deponija – smetlišta kojima rukovode JKP.
- 16.** Sprovesti inspekcijsku kontrolu obvezničke industrije kako bi se osiguralo istinito izveštavanje.
- 17.** Unaprediti dalju informisanost javnosti o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i posledica koje neadekvatno upravljanje otpadom ima na zdravlje ljudi i životnu sredinu.
- 18.** Kazniti lokalne samouprave koje ne poštuju obaveze propisane Zakonom o upravljanju otpadom (nisu donele plan upravljanja otpadom, niti donele plan sanacije nesanitarnih deponija i smetlišta, ne podnose redovne izveštaje Agenciji za zaštitu životne sredine).
- 19.** Izdavanje hemikalija na lizing, tj. nabavka za privredu hemikalija koja im je stvarno potrebna u kontekstu cirkularne ekonomije (stvaranje što manje količine otpada).
- 20.** Rešiti zbrinjavanje opasnog otpada nastalog u Republici Srbiji zbog očekivane zabrane izvoza opasnog otpada.
- 21.** Doneti mere stimulacije lokalnog tretmana reciklabilnog otpada umesto njegovog izvoza.
- 22.** Revidirati dozvole za upravljanje i izvoz opasnog otpada.

23. Intenzivnije uključivanje javno-komunalnog preduzeća u implementaciju sistema upravljanja ambalažom i ambalažnim otpadom.
24. Intenzivniji inspektorski nadzor nad implementacijom Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu.
25. U ugovoru koji generatori otpada potpisuju sa operaterom za opasan otpad uvesti poseban član koji će zahtevati da se generator otpada pismeno obavesti o krajnjem tretmanu svog otpada. Ovim bi se ispoštovala produžena odgovornost proizvođača otpada.
26. Napraviti jedinstvenu metodologiju slanja podataka za Republički zavod za statistiku i Agenciju za zaštitu životne sredine.
27. Sistemski urediti upravljanje tekstilnim otpadom. Organizovati odvojeno sakupljanja tekstilnog otpada i obezbediti da sakupljeni tekstilni otpad ne završi na deponijama ili u spalionicama.

Finansiranje

28. Uvođenje ekonomskih instrumenata za smanjenje otpada koji bez tretmana odlazi na deponije.
29. Uvođenje depozitnog sistema za deo ambalažnog otpada.
30. Uvesti *ambrela* osiguranje operaterima opasnog otpada kako bi u slučaju oduzimanja dozvole osiguranje snosilo troškove sanacije opasnog otpada i nastale štete.
31. Uvesti set ekonomskih instrumenata za komunalni otpad (deponijske takse, depozitni sistem).
32. Propisati rok i vrste ambalaže u depozitnom sistemu tek nakon izrade studije izvodljivosti.
33. Usvojiti podzakonski akt koji će definisati naknadu za uvoz lekova i njihovo stavljanje na tržište zbog postojanja verovatnoće da ti lekovi nakon isteka roka upotrebe postanu opasan otpad.

Reference

- AZŽS, 2020a. Agencija za zaštitu životne sredine: Upravljanje otpadom u Republici Srbiji u periodu od 2011–2019. godine. Dostupno na: http://www.sepa.gov.rs/download/Otpad_2011-2019_Finale.pdf
- AZŽS, 2020b. Agencija za zaštitu životne sredine: Izveštaj o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom za 2019. godinu. Dostupno na: http://www.sepa.gov.rs/download/Ambalaza_2019.pdf
- AZŽS, 2020c. Agencija za zaštitu životne sredine: Proizvodi koji posle upotrebe postaju posebni tokovi otpada u Republici Srbiji u 2019. godini. Dostupno na: http://www.sepa.gov.rs/download/Uredba_o_proizvodima_koji_posle_upotrebe_postaju_osebni_tokovi_otpada.pdf
- IŽS, 2020. Inženjeri zaštite životne sredine: Rezultati istraživanja o preprekama koje u praksi sprečavaju prikupljanje farmaceutske otpada od građana na teritoriji grada Novog Sada. Dostupno na: <https://www.activity4sustainability.org/wp-content/uploads/2021/01/Izvestaj-o-farmaceutskom-otpadu-150x210mm-3-1.pdf>
- IŽS, 2021. Inženjeri zaštite životne sredine: Polazne osnove za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji Gornji Milanovac. Dostupno na: <https://www.activity4sustainability.org/wp-content/uploads/2021/04/Polazne-osnove-za-tranziciju-ka-cirkularnoj-ekonomiji-Gornji-Milanovac-1.pdf>
- MZŽS, 2020b. Ministarstvo zaštite životne sredine: Potpisani ugovori sa 22 operatera o podsticajima za preradu otpada, Trivan: Reciklažna industrija važna karika za zdravu životnu sredinu. Dostupno na: <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopstenja/vesti/potpisani-ugovori-sa-22-operatera-o-podsticajima-za-preradu-otpada.-trivan%3A-reciklazna-industrija-vazna-karika-za-zdravu-zivotnu-sredinu>
- NALED, 2021. Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj: Siva knjiga 13. Dostupno na: <https://naled.rs/htdocs/Files/06698/Siva-knjiga-13.pdf>

UPRAVLJANJE OTPADOM

UKUPNA KOLIČINA OTPADA PROIZVEDENA NA GODIŠNJEM NIVOU U 2019. GODINI

Na osnovu **dva odvojena** izveštaja zvaničnih
državnih institucija koja su kontradiktorna

UKUPNO

11.976.125 t

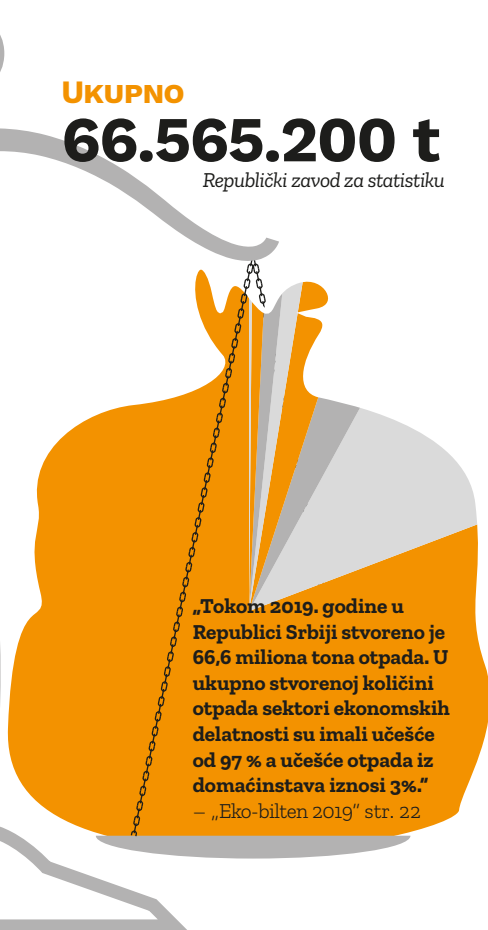
Agencija za zaštitu životne sredine

UKUPNO

66.565.200 t

Republički zavod za statistiku

„Tokom 2019. godine u Republici Srbiji stvoreno je 66,6 miliona tona otpada. U ukupno stvorenoj količini otpada sektori ekonomskih delatnosti su imali učešće od 97% a učešće otpada iz domaćinstava iznosi 3%.”
– „Eko-bilten 2019“ str. 22

„Kao što se vidi iz table 5, ukupna količina stvorenog otpada tokom 2019. godine je malo manja od 12 miliona tona”
– „Upravljanje otpadom u Republici Srbiji u periodu 2011-2019. godina” str. 9

* izvori: Agencija za zaštitu životne sredine: www.sepa.gov.rs/download/Otpad_2011-2019_Final.pdf
Republički zavod za statistiku: publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205663.pdf

Otpadi iz termičkih procesa	8.264.434	69%
Komunalni otpadi (kućni otpad i slični komercijalni i industrijski otpadi), uključujući odvojeno sakupljene frakcije	2.463.422	21%
Otpadi iz postrojenja za obradu otpada, pogona za tretman otpadnih voda van mesta nastajanja i pripremu vode za ljudsku potrošnju i korišćenje u industriji	509.013	4%
Građevinski otpad i otpad od rušenja (uključujući i iskopanu zemlju sa kontaminiranih lokacija)	329.757	3%
Otpad od ambalaže, apsorbenti, krpe za brisanje, filterski materijali i zaštitne tkanine, ako nije drugačije specificirano	144.345	1%
Otpadi koji nisu drugačije specificirani u katalogu	63.834	1%
Otpadi od oblikovanja i fizičke i mehaničke površinske obrade metala i plastike	58.850	<1 %
Otpadi iz poljoprivrede, hortikulture, akvakulture, šumarstva, lova i ribolova, pripreme i prerade hrane	47.492	<1 %
Otpadi od prerade drveta i proizvodnje papira, kartona, pulpe, panela i nameštaja	43.708	<1 %
Otpadi iz tekstilne, krznarske i kožarske industrije	13.684	<1 %
Otpadi od ulja i ostataka tečnih goriva (osim jestivih ulja i onih u poglavljima 05, 12 i 19)	12.279	<1 %
Otpadi od organskih hemijskih procesa	10.487	<1 %
Otpadi od proizvodnje, formulacije, snabdevanja i upotrebe premaza (boje, lakovi i staklene glazure), lepkovi, zaptivači i štamparske boje	4.278	<1 %
Otpadi od zdravstvene zaštite ljudi i životinja i/ili s tim povezanog istraživanja (izuzev otpada iz kuhinja i restorana koji ne dolazi od neposredne zdravstvene zaštite)	3.263	<1 %
Otpadi od rafinisanja nafte, prečišćavanja prirodnog gasa i pirolitičkog tretmana uglja	2.643	<1 %
Otpadi od hemijskog tretmana površine i zaštite metala i drugih materijala; hidrometalurgija obojenih metala	2.509	<1 %
Otpadi od neorganskih hemijskih procesa	1.583	<1 %
Otpadi iz fotografske industrije	295	<1 %
Otpadni organski rastvarači, sredstva za hlađenje i potisni gasovi (osim 07 i 08)	249	<1 %
Otpadi koji nastaju u istraživanjima, iskopavanjima iz rudnika ili kamenoloma, i fizičkom i hemijskom tretmanu minerala	-	0%

Agencija za zaštitu životne sredine

UKUPNO: 11.976.125 t

Rudarstvo	53.770.441	81%
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	7.500.434	11%
Otpad iz domaćinstva	1.976.292	3%
Prerađevička industrija	1.605.680	2%
Građevinarstvo	605.889	1%
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	590.586	1%
Uslužne delatnosti	421.837	1%
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	94.041	<1 %

Republički zavod za statistiku

UKUPNO: 66.565.200 t